

HADİS MÜDAFAASI

İBN KUTEYBE

Notlar Ekleyerek Çeviren
M. HAYRİ KIRBAŞOĞLU

OTTO

M. HAYRİ KIRBAŞOĞLU

Manisa'da doğdu (1954). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra (1978) aynı fakültenin hadis kürsüsünde asistan olarak doktorasını yaptı (1983). Suûdî Arabistan, İmâm Muhammed ibn Suûd Üniversitesinde (Riyad) öğretim üyeliği yaptı (1985-1987). Yurda dönünce doçent oldu (1987). Diyanet İşleri Başkanlığı'nda danışman olarak görev yaptı (1988-1989). *İslâmî Araştırmalar* dergisinde editör yardımcılığı yaptı (1986-1998). 1999 yılında profesör oldu. *İslâmiyât* dergisi yayın kurulu üyeliği yaptı (1998-2007). Katar Üniversitesi Şeriat ve İslam Araştırmaları fakültesi ile Hamed ibn Halife Üniversitesi İslam Araştırmaları fakültesinde öğretim üyeliği yaptı (2011-2012). Hâlen Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyeliği görevine devam etmektedir. Yayımlanmış birçok makalesi yanında yayımlanmış bazı eserleri de şunlardır; *İslam Düşüncesinde Sünnet –Eleştirel Bir Yaklaşım–* (Ankara 1999); *İslam Düşüncesinde Hadis Metodolojisi* (Ankara 1999); *Sünni Paradigmanın Oluşumunda Şâfi'i'nin Rolü* (Ankara 2000); *Alternatif Hadis Metodolojisi* (Ankara 2002); *Namazların Birleştirilmesi* (Ankara 2002); *Eskimez Yeni* (Ankara 2010), *Ahir Zaman İlmihali* (Ankara 2010); *Ehl-i Sünnet'in Kurucu Ataları* (Ankara 2011); *Destursuz Çağa Girenler* (Ankara 2014); *Üçüncü Yol Mukaddimesi* (Ankara 2014); *İslami İlimlerde Metot Sorunu* (Ankara 2015); *İslam'ın Kurucu Metni –Kur'an Araştırmaları–* (Ankara 2015).

İÇİNDEKİLER

DÖRDÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ	9
İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ	11
ÖNSÖZ	15
MUSAHHİHİN MUKADDİMESİ	19

TE'VÎLU MUHTELİFİ'L-HADÎS 23-353

KELAMCILAR VE RE'Y TARAFTARI FIKIHÇILAR HAKKINDA	35
1. Re'y Taraftarlarına ve Kelamcılara Tevcih Edilebilecek Hücumlar ...	35
2. Kelamcıların Meşhurlarından Birkaçı	39
2.1. en-Nazzâm	39
2.2. Ebû'l-Huzeyl el-Allâf	62
2.3. Ubeydullâh ibn el-Hasen	63
2.4. Bekr el-Ammî	64
2.5. Hişâm ibn el-Hakem	65
2.6. Sumâme	66
2.7. Muhammed ibn el-Cehm el-Bermekî	67
2.8. Ehl-i Re'y, Özellikle Ebû Hanife	68
2.9. Re'y Ehlinin Kur'an'a Muhalefeti	72
2.10. el-Câhız	75
3. Kelamdan Uzak Durmayı Gerektiren Sebepler	77
3.1. Kelamcılara Göre Rivayet Edilen Bir Haberin Sabit Olması için Gerekli Ravi Sayısı	81
4. Kelamcıların Tefsirlerinden Örnekler	82
5. Rafizilerin Tefsirlerinden Örnekler	85
5.1. Rafıza Fırkasının Kolları	87
6. Hadisçiler	88
6.1. Hadisçilerin, Unuttuğu Bir Hadisi Kendi Kendilerinden Rivayet Etmeleri	91
6.2. Hadisçilerin Zayıf Rivayetlere Karşı İkazı	92
6.3. Bizzat Hadisçilerin Bazı Hataları	95

KELAMCILARIN İDDİALARINA GÖRE ÇELİŞİK, ALLAH'IN KİTABINA MUHALİF OLAN, DÜŞÜNCENİN VE AKLİ DELİLLERİN REDDETTİĞİ HADİSLER	103
BİRBİRİYLE ÇELİŞİK VE TUTARSIZ DEDİKLERİ HADİSLER	157
AKLIN VE DÜŞÜNCENİN, AKIL VE MANTIĞIN REDDETTİĞİNİ İDDİA ETTİKLERİ HADİSLER	237
GÖRÜNEN REALİTENİN, TECRÜBENİN YALANLADIĞINI SÖYLEDİKLERİ HADİSLER	301
BAŞI SONUNU, SONU BAŞINI, BİR KISMI DİĞER KISMINI HÜKÜMSÜZ BIRAKAN HADİSLER	305
İCMAIN VE KIYASIN İPTAL ETTİĞİNİ SÖYLEDİKLERİ HADİSLER ..	321
İNSANBİÇİMCİLİK İFADE ETTİĞİNİ SÖYLEDİKLERİ HADİSLER ...	329
RAFİZİLERİN ASHABI TEKFİR ETMEDE DELİL OLARAK KULLANDIĞI HADİSLER	345
KADER İLE İLGİLİ HADİSLER	349
KUR'AN'IN YARATILMIŞ OLDUĞUNA DAİR HADİSLER	351

EKLER
355-415

EK 1: YAZILIŞINDAN 1150 YIL SONRA <i>TE'VÎLU</i> <i>MUHTELİFİ'L-HADÎS</i> VE TERCÜME EDİLMESİNDEN 40 YIL SONRA HADİS MÜDAFAASI	355
EK 2: MUHTELİFU'L-HADÎS İLMİ NEDİR?	385
EK 3: İBN KUTEYBE	389
EK 4: İBN KUTEYBE'NİN KRONOLOJİSİ	397
EK 5: HADİS MÜDAFAASI'NA DAİR	401
TALÂT KOÇYİĞİT	
EK 6: TE'VÎL'İN FRANSIZCA TERCEMESİ ÜZERİNE	409
MEHMED SAİD HATİBOĞLU	
EK 7: İBN KUTEYBE'NİN TE'VÎL'İ	413
MUHAMMED TAYYİB OKIÇ	
TERCÜMEDE KULLANILAN KAYNAKLAR	415
DİZİN	419

DÖRDÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ

İlk yayımı üzerinden uzun bir zaman geçen ve baskısı uzun bir süredir tükenmiş olan *Hadis Müdafası* adlı tercümenin, gözden geçirilmiş yeni baskısını sizlere sunmanın hem sevindirici hem de üzücü bir yönü bulunmaktadır.

Sevindirici yönü İslam düşüncesi ve İslami ilimler tarihinin teşekkül dönemine dair bu fevkalade önemli eserin elinizdeki tercümesini, Arapça muhtelif baskılarından ve Fransızca tercümesinden daha titiz bir şekilde sizlere sunmayı Cenab-ı Hakk'ın bizlere nasip etmesidir. Nitekim kitabı ve yazarını tanıttıcı bilgilerin bulunduğu tercümenin sonundaki eklere göz atıldığında bu konu daha net ortaya çıkacaktır. Tam da bu sebeptendir ki *Hadis Müdafası*, bu son baskısıyla bilinen anlamda tercüme olmanın ötesine geçerek, *Te'vilü Muhtelifi'l-Hadis* ve yazarı İbn Kuteybe (276/889) hakkında en son araştırmaların sonuçlarının da okuyucuya özet olarak sunulduğu farklı bir mahiyet kazanmıştır.

Üzücü yönü ise eserin kıymetinin bırakın genel okuyucuyu, akademik çevrelerce dahi yeterince takdir edilememiş olmasıdır. İslam dünyasında son bir iki asırdır Sünnet hadis etrafında yapılan tartışmaların, İbn Kuteybe dönemindeki tartışmaların ötesine dahi geçememiş olması, bir başka ifadeyle, nerdeyse Sünni Müslümanların on iki asırdır aynı konuları, aynı rivayetleri, aynı zihniyet ve yaklaşımla tartışmaya devam etmeleri ve kayda değer herhangi bir ilerleme kaydedememiş olmaları ise İslam dünyasına bir ayıp olarak yeter. Nitekim çağdaş dönemde Sünnet hadis etrafında yapılan ve yapılmakta olan tartışmalarla, İbn Kuteybe'nin *Hadis Müdafası* adıyla sizlere Türkçesini

sunduğumuz bu eserdeki tartışmaların mukayesesi bu durumu görmek için yeterli olacaktır.

Türkçe tercümesi ilk olarak yaklaşık kırk yıl önce basılan bu eserin önemi, yapılan araştırma ve incelemeler sayesinde daha da açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, İbn Kuteybe'nin bu eserdeki performansına dair klasik dönemdeki tenkitlerin de gerçekleri tam olarak yansıtmadığını, aksine İbn Kuteybe'nin ansiklopedik bir âlim olarak muhteşem birikimini bu eserde başarıyla gözler önüne serdiğini ve eserin günümüzde hâlâ önem ve değerini koruduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz. On küsur asır önce yazılmış bu eserin, tarafsız, objektif ve ilmî ölçüler içerisinde ele alındığı takdirde, bugünün Sünnet ve hadisle ilgili meselelerine ışık tutması hâlâ mümkündür. Kuşkusuz bu, eserin tenkide açık yönlerinin olmadığı anlamına asla gelmemektedir.

Ülkemizin İslami yayıncılığının pençesinde kıvrandığı çalaka-lem ve ticari tercüme ve hatta intihaller bataklığında bu tercümenin, titiz ve ilmî tercüme örnekleri arasında yer alması bizim için ayrı bir mutluluk ve gurur vesilesi olacaktır. Bu amaçla, kitapta karışık bir şekilde ele alınan rivayetler konularına göre sistematik bir hâle getirilmiş, önceki baskılardaki bölüm numaraları sayfa kenarlarında verilerek Arapça nüsha ile karşılaştırma imkanı da sağlanmıştır. Ayrıca s. 25-100 arasındaki başlıkların neredeyse tamamı orijinalinde mevcut olmayıp, tarafımızdan eklenmiştir. Bu baskıyı güncellemek amacıyla yapılanlar ve eserin önemi hakkında geniş bir değerlendirme Ekler kısmında sunulmuştur. Bütün bu çabalara rağmen hata payı daima söz konusu olduğundan, bu eserin her zaman her türlü tenkide açık olduğunu ise söylemeye bile gerek yoktur.

Hadis Müdafası'nın sizlere sunulan bu gözden geçirilmiş ve güncellenmiş yeni baskısının ülkemizde Sünnet ve Hadis etrafındaki kısır tartışmalar çemberini kırmaya vesile olmasını Cenab-ı Hak'tan niyaz ederim.

Mehmet Hayri Kırbaşoğlu
Ankara 2017

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Bundan on sene önce ilk baskısını yaptığımız İbn Kuteybe'nin *Te'vilü Muhtelifi'l-Hadîs* adlı mühim eserinin ikinci baskısını yaparken, gerek eser gerek tercümesi ile ilgili bazı açıklamalarda bulunmakta yarar görmekteyiz.

Bilindiği üzere İbn Kuteybe sadece bir Arap dilcisi veya hadis ve Kur'an ile meşgul olmuş bir âlim değildir. Kelimenin tam anlamıyla bir ansiklopedist olan yazarımızın el atmadığı, kalem oynatmadığı ilim dalı yok gibidir. Nitekim onun eserleri de bunu doğrulamaktadır. İbn Kuteybe'nin bu yönü ise eserleri içerisinde en çok *Te'vil*'inde görülmektedir. Zira bu eserde o, başta hadis olmak üzere, kelimeler, akaid, Kur'an ilimleri ve mezhepler tarihi gibi konulara da yer vermiş, bu konuları işlerken çoğu yerde Arap dilindeki ihtisasından faydalanmış, ayrıca geniş bir kültüre sahip olduğunu da ortaya koymuştur. Eserin sadece hadisi değil, çeşitli ilimleri ve kültürü de ihtiva etmesi, tercümede gerçekten büyük bir güçlüğü de beraberinde getirmiştir. Zira eser sadece hadisle ilgili olsaydı tercümesi bizim için o kadar güç olmayabilirdi. Ne var ki *Te'vil*'i tercüme etmek sadece Arapça bilmekle veya hadis kültürüne vâkıf olmakla başaranılabilecek bir iş değildir. Buna ilaveten İbn Kuteybe'nin sahip olduğu geniş kültür ve formasyona da sahip olmak kaçınılmaz bir zaruret. Bu gerçeği ise eserin tercümesini yeniden gözden geçirirken açıkça görmüş olduk.

Tercümesi böylesine zor bir eseri öğrenciliğimizin son yıllarında tercümeyle kalkışmamız, üstelik kapsamlı ve sistemli ilk tercüme denememiz olması dolayısıyla birtakım hatalara düşmüş olmamız uzak bir ihtimal değildir. Mamafih hatasızlık in-

sanoğluna nasip olmayan bir haslettir. Dolayısıyla biz de hatasızlık iddiasında asla bulunmaksızın, ama en az hatalı bir tercüme yapmak için elimizden geleni de esirgemeksizin, daha doğrusu boyumuzdan büyük bir işe kalkışmış olduğumuzu inkâr etmeksizin, bu eseri tercüme etmiş olduk. Bunu yapmaktaki gayemiz ise eksikliklerimizin bulunduğunu itiraf ederek, yine de bu eserin ülkemiz kültürüne kazandırılmasından geri durmamak, mümkün merteye en iyiye ve en güzele varma yolunda icap edeni yapmaktır.

1. Te'vil'in Arapça Metni Hakkında

Te'vil'in Arapça matbu nüshası hakkında eserin naşiri, Arapça metni neşre hazırlamada şu üç el yazma nüshayı esas aldığıını söylemektedir ki bunlar:

1. Dımaşk (Şam) nüshası: Bu nüsha h. 401 senesinde istinsah edilmiş, ayrıca Cemâluddîn el-Kâsımî tarafından tashih edilmiş eski bir nüshadır ve Zahirîyye kütüphanesinde bulunmaktadır.

2. Bağdat nüshası: Vasıt'ta h. 472 senesinde istinsah edilmiş, ayrıca Mahmûd Şukru el-Âlûsî Efendi tarafından tashih edilmiştir.

3. Mısır nüshası: Rağıb Paşa kütüphanesi Hâfızu'l-Kütüb'ü olan Mehmed Hulûsî Efendi'nin el yazısıyla olup h. 1253 senesinde istinsahı tamamlanmıştır. Mısır'da Hidiviyye kütüphanesinde bulunmaktadır.

Ancak bu üç nüshaya dayanılarak hazırlanmış olmasına rağmen matbu metnin hatadan hâli olduğunu söylemek kabil değildir. Zira naşir, Süleymaniye kütüphanesinde bulunan ve birtakım farklılıklar ihtiva eden iki el yazmasını görmemiştir. Biz, matbu nüshadaki bu eksikliği telafi gayesiyle, bu iki el yazma nüshadaki farklılıklara gerektiğinde işaret ettik. Bu düzeltmeler sayesinde matbu nüshadaki bazı yanlışlıklar düzeltilmiş ve tercüme daha da sıhhatli bir hâle gelmiştir. Sözü ettiğimiz bu iki el yazma nüsha şunlardır:

1. Es'ad Efendi Nüshası: Süleymaniye kütüphanesi Es'ad Efendi bölümü 161 no'da kayıtlı ve *Muhtelifu'l-Hadîs* adını taşıyan nüsha. 113 yaprak olup her sayfada 21 satır vardır ve 217x150 milimetre ebadındadır. Nesih hat ile yazılmış olup müstensihî Gulam Ahmed ibn es-Seyyid Ca'fer Bâli el-Hüseynî

el-Kâzımî'dir. Bu nüsha, Ezher'den Abdullatîf ibn Ahmed ed-Dımaşkı tarafından h. 1161 senesinde tashih edilmiştir.

2. Reîsu'l-Kuttâb nüshası: Süleymaniye kütüphanesi Reîsu'l-Kuttâb bölümü 107 no'da kayıtlı ve *İhtilâfu'l-Hadîs ve's-Sunen* adlı el yazma nüshadır. Nüsha 167 varak olup her sayfada 15 satır vardır ve 177x133 milimetre ebadındadır. Nesih hattı ile yazılmış olup müstensihi belli değildir.

Te'vil'in Beyrut'ta son yıllarda Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî tarafından (tarihsiz) yeni bir baskısı daha yapılmıştır. Bu, aslında yeni bir baskı olmayıp tercümede esas aldığımız nüshanın yeniden dizilerek basılmasından ibarettir.

2. Tercüme Hakkında

Te'vil'in bu ikinci baskısında tercümede yaptığımız değişiklikler ya bazı hataların düzeltilmesinden ya da tercümede dil ve üslup yönünden yapılması gereken değişikliklerden ibarettir. Keza, eserin Fransızca tercümesine uyularak konan konu başlıkları bu defa metne uygun hâle getirilerek değiştirilmiştir.

Ayrıca birtakım yeni dipnotlar ilave edilmiş, hadislerin kaynaklarında da ilaveler yapılmıştır.

Tercüme esnasında matbu nüshayı neşreden in açıklamalarına her zaman itibar edilmemiş, ancak doğru görülenler göz önünde tutulmuştur. Ayrıca matbu nüshanın bazı dipnotları kısaltılarak tercüme edilmiş, bazen de gereksiz görülen yerler atlanmıştır. Bizim koyduğumuz dipnotları naşirinkinden ayırmak için her dipnotun sonuna [HK.] yani mütercim kısaltması konulmuştur. Bu kısaltmanın bulunmadığı dipnotlar ise naşire aittir.

Eserin birinci baskısı için yazdığımız önsözde, metnin bazı yerlerinde kapalılık ve anlaşılmazlık bulunduğundan söz etmiştik. Bu baskıda bunların çoğu düzeltilmiş, sadece bir iki yerde tam anlaşılamayan cümleler kalmıştır ki bunlara yerinde işaret edilerek okuyucu uyarılmıştır.

* * *

Birinci baskının giriş bölümünde Muhtelifu'l-Hadîs ilmi hakkında kısa bir bilgi vermiştik. Daha sonra bu konuda bir araş-

tırma yayımlandığı için sadece bu araştırmaya işaret etmekle yetiniyoruz.¹

İbn Kuteybe'nin bu mühim eserinin tahlile tabi tutularak değerlendirilmesi de okuyucu için elbette son derece faydalı olurdu. Ancak bunu yapmak maalesef mümkün olmamıştır. Burada böyle bir incelemenin lüzumuna hâlâ inandığımızı tekrar ifade ediyor, şimdilik yine bu konuyla ilgili bir makaleye işaret etmekle yetiniyoruz.²

Bütün bu değişiklik, düzeltme ve ilavelerden sonra, İbn Kuteybe'nin bu mühim eseri mümkün olan en iyi bir şekilde Türk okuyucusuna sunulmakta olduğunu söyleyebiliriz.

Bu vesileyle, tercümenin kontrolü esnasında metindeki bazı problemlerin hallinde yardımlarını esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Salih Akdemir ile fakültemiz Arapça okutmanı Sayın Süleyman Baybara'ya teşekkürlerimi arz etmek isterim.

Te'vil'in bu ikinci baskısıyla, ilmî, ciddi ve titiz tercümecilik anlayışına bir katkıda bulunmuş olmayı umar, eserin ülkemizdeki İslam kültürüne hizmete vesile olmasını Allah'tan dilerim.

Mehmet Hayri Kırbaşoğlu
Ankara 1989

¹ Bkz. Dr. İsmail L. Çakan, *Hadislerde Görülen İhtilaflar ve Çözüm Yolları, Muhtelifü'l-Hadis İlmî*, İstanbul 1982.

² Bkz. Gerard Lecomte, *Şafii'nin İhtilâfu'l-Hadis'inden İbn Kuteybe'nin Muhtelifü'l-Hadis'ine*, terc. İ. K. Dönmez, *İslam Mecmuası*, V, 1, 3-37.

ÖNSÖZ

İslam'ın en doğru şekilde anlaşıldığı devir, ashab, tabiun ve tebeuttabiin devirleri olduğu bilinen bir husustur. Kabaca bir tarihle bu devrenin hicri ilk iki asır olduğunu söyleyebiliriz. Bu devrede İslam coğrafyası en geniş sınırlara ulaşmış; fıkhi, itikadi ve siyasi mezhep ve fırkalar bu devrede ortaya çıkmış ve gelişmiş; hadis bu devrede tedvin edilmiş ve en mühim hadis mecmuaları bu devirde telif edilmiştir. Kısaca bu devir, müteakip asırlardaki Müslümanların gerek nazari, gerekse tatbiki olsun dinî düşünce, anlayış ve tatbikatları üzerinde şekillendirici bir tesire malik olmuştur.

Asrımızda da yeniden bir “İslam’a dönüş” hareketi göze çarpmaktadır. Bu harekete doğru bir istikamet vermek, zamanımız İslam araştırmacı ve âlimlerine düşen bir vazifedir. Bu vazifenin yerine getirilmesi sadedinde üzerinde durulması gerekli hususlardan birisi, belki de en mühimi İslam'ın ilk üç asrına ait görüş ve düşünceleri bize aksettirecek eserlerin gün ışığına çıkarılmasıdır. Bu devre ait kaynakların pek çoğu bugün elimizdedir, ancak bunlar ilmî bir şekilde neşredilmiş değildir. Bu devre ait pek çok eser de kütüphanelerde yazmalar hâlinindedir. İşte, gerek matbu, gerek yazma hâlinde bulunan bu ilk devir kaynaklarımızın ilmî usullere uygun tenkitli neşirlerini yapmak, bunları çeşitli dillere çevirmek bugünün ilim adamlarının başta gelen vazifesidir. Her Müslüman, ilmi nispetinde bu vazifenin mesuliyetini yüklenmeli, herkes kendisine düşeni yapmalıdır.

İşte biz de bu mesuliyetin idrakiyle, ilmimizin yetersizliğine bakmayıp, eseri tercüme etme cüretini gösterdik. Allah'ın (cc.) lütfu sayesinde de tercümeyi tamamlamak müyesser oldu.

Eser, gerek “Muhtelifu'l-Hadis” ilmi, gerekse hadisin ve Ehl-i Sunnet'in müdafaası alanında yazılmış ilk ve mühim bir eserdir denilebilir. Bu bakımdan onu kültürümüze kazandırmakla bir hizmet yapmış olacağıma inanıyoruz. Üstelik *Te'vil*'in Fransızca tercümesinin bundan on beş sene evvel neşredilmiş olması, bizim onu tercüme etmede geç bile kaldığımızı göstermektedir.¹

Tercümede takip ettiğimiz yolla alakalı olarak açıklamamız icap eden bazı hususlar vardır. Şöyle ki:

Her şeyden önce, doğru bir metin elde etmek için *Te'vil*'in elimizdeki matbu nüshasıyla yetinmeyip, eserin mevcut elyazmalarından da faydalandık ve bu nüshalara dayanarak yaptığımız tashih ve ilaveleri dipnotlarda gösterdik. Bunun için İstanbul Süleymaniye Kütüphanesinde mevcut iki nüshadan faydalandık. Bu nüshalar bibliyografyada zikredilmiştir.

Te'vil'in tercümesinde metne sadakat esas kabul edilmiştir. Müellifin ifade hususiyetleri, Türkçemizin verdiği imkân nispetinde aksettirmeye çalışılmıştır. Metnin birkaç yerinde, ifadede kapalılık ve anlaşılmaçlık vardır, ancak bunlar pek fazla ehemmiyet arz etmemektedir. Bu, eserin oldukça eski (takriben 1089 sene öncesine ait) oluşundan ve elimizdeki Arapça matbu metnin dayandığı el yazma nüshalardaki müstensih hatalarından ileri gelmiş olsa gerektir.

Tercümede sade bir Türkçe kullanılmış, ancak Türkçede tam karşılığı bulunmayan bazı kelimeler, tabir ve istilahlara aynen alınmış ve dipnotlarda gereken açıklama yapılmıştır.

Tercüme esnasında tarafımızdan birçok not ilave edilmiştir. Bunlar,

- a) Metinde geçen hadislerin hadis kaynaklarındaki yerleri,
- b) Kendilerinden bir görüş nakledilen veya mühim görülen isimler hakkında kısa biyografik malumatı,
- c) Bazı başlıkları,
- ç) Metin ile ilgili açıklamaları ihtiva etmektedir.

¹ *Te'vil* gibi bir eserin Türkçeye tercümesinden 15 sene önce Fransızcaya tercüme edilmiş olması bizler için üzülecek bir hâldir. Bu, kendi kültür mirasımıza bir Batılı kadar bile sahip çıkamayışımızın, ona gereken ehemmiyeti veremeyişimizin bir ifadesidir.

1. Hadislerin Kaynakları

Te'vil'de geçen hadislerin kaynakları eserin Fransızca tercümesinden aktarılmış, hataya mahal vermemek için gösterilen yerler tarafımızdan tek tek kontrol edilmiştir. Ayrıca Fransızcaya tercüme edenin bulamadığı kaynaklardan bir kısmı tarafımızdan bulunup ilave edilmiştir.

Hadislerin kaynaklarını gösterirken Fransızca tercümede kullanılan kısaltmaları aynen muhafaza ettik. Bunun yanında kendimiz de bazı kısaltmalar kullandık ki bu kısaltmaları toplu olarak şöyle gösterebiliriz:

Abdurrazzâk: *el-Musannef*, Abdurrazzâk.

Buhârî: *Sahîh-i Buhârî* (Verilen rakamlar kitab/bab numaralarıdır.)

Dârimî: *Sunen-i Dârimî* (Verilen rakamlar kitab/bab numaralarıdır.)

Ebû Dâvûd: *Sunen-i Ebû Dâvûd* (Verilen rakamlar kitab/bab numaralarıdır.)

GS: *Gesammelte Schriften*, Ignaz Goldziher.

Ahmed ibn Hanbel, *Musnedu Ahmed ibn Hanbel* (Verilen rakamlar cilt/sahife numaralarıdır.)

İbn Sa'd: *Kitâbu't-Tabakâti'l-Kebîr* (*Tabakâtu İbnu Sa'd*) (Verilen rakamlar cilt/sahife numaralarıdır.)

İbn Mâce: *Sunenu İbn Mâce* (Verilen rakamlar kitab/bab numaralarıdır.)

Lisân: *Lisânu'l-Arab*, İbn Manzûr.

el-Mecrûhîn: *Kitâbu'l-Mecrûhîn*, İbn Hıbbân.

el-Muğni: *el-Muğni fi'd-Duafâ*, ez-Zehebî.

Mus.: *Sahîh-i Muslim* (Verilen rakamlar kitab/bab numaralarıdır.)

Muvatta': *Muvatta'*, İmam Mâlik (Verilen rakamlar kitab/bab numaralarıdır.)

[HK.]: Mütercim.

Nesâî: *Sunen-i Nesâî* (Verilen rakamlar kitab/bab numaralarıdır.)

en-Nihâye: *en-Nihâye fi Garîbi'l-Hadis*.

Tâc: *Tâcu'l-Arûs*.

Tecrid: *Tecrid-i Sarîh Tercümesi*

Tehzîb: *Tehzîbu't-Tehzîb*, İbn Hacer.

Tirmizî, *Sunenu't-Tirmizî* (Verilen rakamlar kitab/bab numaralarıdır.)

Kitapta kullanılan bütün tarihler hicri tarihlerdir. Sadece giriş kısmındaki kısa kronoloji hicri-miladi tarihe göre tertip edilmiştir.

“Giriş” kısmında “Muhtelifu'l-Hadis” ilmine dair bilgi verilmiştir. İbn Kuteybe'nin hayatı ve eserlerine dair kısım, Gerard Lecomte'un *İbn Qutayba* adlı Fransızca eserinden kısaltılarak alınmış, tarafımızdan da bazı ilaveler yapılmıştır.

Prof. M. Tayyib Okiç'in *Te'vil'i* tanıtın makalesinin, bizi alaka-dar eden kısmı aynen alınmıştır.²

Kitabın sonuna da indeks ilave edilmiştir.

Hülasa tercümeyle, okuyucunun azami istifade edebileceği, “ilmî usullere uygun tercüme örneği” takdim etmeye çalıştık. Gayet tabii hatalarımız olacaktır. Bu manada ilim ehlinin, mutali oldukları kusur ve hataları bize bildirmek lütfunda bulunacakları inancındayız.

Bu kıymetli eserin ilmî, titiz ve noksansız bir şekilde tercüme edilmesi için bize teşvikte bulunan ve yardımlarını esirgeme-yen hocalarımıza şükran borcumuz, burada kendilerine teşekkür etmekle ödenemeyecek kadar büyüktür. Ayrıca tercüme-yi, eserin Arapça metni ve Fransızca tercümesiyle birlikte kontrol etme imkânını sağlayan Dr. Orhan Karmış hocamıza teşekkür-rü bir borç bilirim.

Mehmet Hayri Kırbaçoğlu
Ankara 1979

² AÜİFD., XIV, 289, 1966.

TERCÜMEDE KULLANILAN KAYNAKLAR

- Abdübâkî, Muhammed Fuâd, *Miftâhu Kunûzi's-Sunne*, Lahor 1391/1971.
el-Aclûnî, *Kesfu'l-Hafâ'*, I-II, Beyrut 1351, ofset.
Ahmed Cevdet Paşa, *Kisâs-ı Enbiyâ*, I-II, Bedir Yayınevi, İstanbul 1386/1966.
Ahmed ibn Hanbel, *el-Musned*, I-VI, Mısır 1313/1895.
Aksekili, Ahmet Hamdi, *Hâtemu'l-Enbiyâ Hakkında En Çirkin Bir İsnadın Reddiyesi*, İstanbul Evkaf-ı İslamiyye Matbaası, 1338-1341.
Akyüz, Hüseyin, *el-Câhız'ın Hadis-Sünnet Anlayışı*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2014.
Aliyyu'l-Kârî, *el-Esrâru'l-Marfû'a fî'l-Ahbâri'l-Mevdû'a*, Beyrut 1391/1971.
Âsım Efendi, Mütercim, *Kamus Tercemesi*, I-IV.
el-Bâkîllânî, *İ'câzu'l-Kur'ân*, tahkik: Ahmed Sakr, tarihsiz.
el-Buhârî, Ebû Abdillâh, Muhammed ibn İsmâ'il, *el-Câmiu's-Sahih*, I-IX, Mısır 1311-12/1893-94.
_____, *et-Târihu'l-Kebîr*, I-IX, Haydarabad 1380/1960.
el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed ibn el-Hasen ibn Alî, *Kitâbu'l-Esmâ' ve's-Sıfat*, Mısır 358, talik: M. Zâhid el-Kevserî.
el-Beyhakî, *es-Sunenu'l-Kubrâ*, I-IX, Haydarabad 1344-1355.
Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukûk-ı İslâmiyye ve Istilahât-ı Fıkhiyye Kamusu*, I-VIII.
el-Câhız, Ebû Osmân Amr ibn Bahr, *el-Beyân ve't-Tebyîn*, I-IV, Mısır 1395/1975, thk. Abdüsselâm Muhammed Hârûn.
Cerrahoğlu, İsmail, "Garanik İstismarcıları", *AÜİFD*, XXIV, 1981.
Çağatay, Neşet-Çubukçu, İ. Agâh, *İslâm Mezhepleri Târîhi*, AÜİFY, Ankara 1965.
Çakan, İsmail L., *Hadislerde Görülen İhtilaflar ve Çözüm Yolları*, İlmî, İstanbul 1982.
ed-Dârimî, *es-Sunen*, I-II, neşr. Ahmed Muhammed Dehmân.
Ebû Dâvûd, Suleymân ibn el-Eş'as, İbn İshâk es-Sicistânî, *es-Sunen*, I-IV, neşr. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd.
ed-Demîrî, Kemalüddîn, *Kitâbu'l-Hayevân*, I-II, Mısır 1313-14/1995-96.

- Dülber, Hatice, *İbn Kuteybe ve Hadis Anlayışı*, İlähiyât Yayınları, Ankara 2014.
- el-Endelûsî, el-Bekrî, Abdullâh ibn Abdil'azîz, *Mu'cemu M'asta'cem*, Mısır 1368/1949.
- İbnu'l-Esir, Meccuddîn, *en-Nihâye fî Ğarîbi'l-Hadis*, I-V, Mısır 1385/1965.
- _____, Izzuddîn, *Usdu'l-Ğâbe fî Ma'rîfeti's-Sahâbe*, I-VII, Kitâbu's-Şa'b.
- el-Fettenî, *Tezkiratu'l-Mevdûât*, Beyrut 1399, ofset.
- Goldziher, Ignaz, *Gesammelte Schriften*, I-XI, Hildhesheim 1967.
- İbn Hacer, el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, I-IV, Mısır 1328/1910.
- _____, *Lisânu'l-Mizân*, I-IV, Haydarabad 1329-31/1911-13.
- _____, *Nuhbetu'l-Fiker Şerhi*, terc. Talat Koçyiğit, AÜİFY, Ankara 1971.
- _____, *Tabsîru'l-Muntebih, Tahrîru'l-Muştebih*, I-IV, el-Mektebetu'l-İlmiyye, Beyrut, ty., ofset.
- _____, *Takribu't-Tehzîb*, I-II, Beyrut 1395/1975.
- _____, *Tehzîbu't-Tehzîb*, I-XII, Haydarabad 1325-27/1907-9.
- İbn Hallikân, *Vefeyâtu'l-Ayân*, I-XI, Mısır 1367/1948.
- el-Hamevî, *Mu'cemu'l-Buldân*, I-VIII, Mısır 1324/1906.
- Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I-II, terc. M. Said Mutlu, İstanbul 1966.
- Hansu, Hüseyin, *Mutezile ve Hadis*, OTTO, Ankara 2012.
- Hatemi, Hüseyin, *Şeytan Rivayetleri*, İstanbul 1989.
- el-Hatîb el-Bağdâdî, *el-Fakîh ve'l-Mutefakkih*, I-II, Beyrut 1395/1975.
- _____, *el-Kifâye fî İlmî'r-Rivâye*, thk. Abdulhalîm Muhammed Abdulhalîm –Abdurrahmân Hasen Mahmûd, Mısır, ty.
- _____, *Şerefu Ashâbi'l-Hadis*, thk. Mehmed Said Hatiboğlu, AÜİFY, Ankara 1972.
- _____, *Târîhu Bağdâd*, I-XIV, Mısır 1349/1931.
- el-Hayyât el-Mu'tezilî, *el-İntisâr ve'r-Redd alâ İbni'r-Râvendî el-Mulhid Mâ kasade bihî mine'l-Kezib alâ'l-Muslimîn ve't-Ta'n Aleyhim*, Beyrut 1957, Albert Nasrî'nin Fransızca tercemesiyle birlikte.
- İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerhu ve't-Ta'dîl*, Haydarabad, 1952.
- İbn Hibbân, Muhammed Ebû Hâtîm el-Bustî, *Kitâbu'l-Mecrûhîn mine'l-Muhaddisîn ve'd-Du'afâ ve'l-Metrûkîn*, I-III, Haleb 1396/1976.
- el-Humeydî, *el-Musned*, Haydarabad 1382-83.
- İbn Huzeyme, *Kitâbu't-Tevhîd*, Beyrut 1397, ofset.
- el-İsfahânî, Ebû'l-Ferec, *Kitâbu'l-Ağâni*, I-XXI, Mısır 1322-23/1905-6. AÜİFD., XIV, XXI.
- İslâm Ansiklopedisi*, MEB, İstanbul 1966-75.
- İsmail Paşa, Bağdadlı, *İzâhu'l-Meknûn fî'z-Zeyl alâ Keşfi'z-Zunûn*, I-II, MEB, İstanbul 1971-72.
- The Jewish Encyclopedia*, I-XII, New York 1901-6, Funk and Wagnalls Company.

- el-Karahisârî, Mustafâ ibn Şemsiddîn, *Ahter-i Kebîr*, İstanbul 1321.
- Kâtib Çelebî (Hâcî Halife), *Keşfu'z-Zunûn*, I-II, MEB, İstanbul 1971.
- Kırbaşoğlu, Mehmet Hayri, *Alternatif Hadis Metodolojisi*, OTTO, Ankara 2015.
- _____, *Namazların Birleştirilmesi*, OTTO, Ankara 2016.
- _____, *İslami İlimlerde Metod Sorunu*, OTTO, Ankara 2015.
- _____, *Sünni Paradigmanın Oluşumunda Şâfi'i'nin Rolü*, OTTO, Ankara 2016.
- Kitâb-ı Mukaddes*, İstanbul 1949.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed, Abdullâh ibn Muslim, *Edebu'l-Kâtib*, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Reisü'l-Kuttâb: 742.
- _____, *Kitâbu's-Şi'r ve's-Şu'arâ*, Mısır 1322/1904 ve Leiden 1902 baskıları.
- _____, *Te'vilü Muşkili'l-Kur'ân*, Mısır 1393/1973, neşr. Ahmed Muhammed Sakr.
- _____, *Te'vilü Muhtelifi'l-Hadîs*, Riyad-Kahire 2006.
- _____, *İhtilâfu'l-Hadîs ve's-Sunen*, Süleymaniye Ktb. Reisü'l-Küttâb, 107.
- _____, *Muhtelifu'l-Hadîs*, Süleymaniye Ktb. Es'ad Efendi: 161.
- Lecomte, Gerard, *İbn Qutayba l'homme*, son oeuvre, ses idees, Damas 1965.
- _____, *Le Traite des Divergences du Hadith d'Ibn Qutayba*, Damas 1965.
- _____, *Şâfi'i'nin İhtilâfu'l-Hadîs'inden İbn Kuteybe'nin Muhtelifi'l-Hadîs'ine*, terc. İ. K. Dönmez, İslam Mecmuası, V, 1, 3-37.
- İbn Mâce Ebû Abdillâh el-Kazvîni, *es-Sunen*, I-II, neşr. Muhammed Fuâd Abdalbâkî.
- Mâlik ibn Enes, *el-Muvatta'* (Yahyâ bin Yahyâ rivayeti), Mısır, ty., Kitâbu's-Şa'b.
- İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, I-XX, Mısır 1308/1890.
- el-Mu'cemu'l-Mufehres li Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebevî*, I-VII, Leiden 1936-69, ofset.
- Muhammed Dervîř el-Hût, *Esne'l-Metâlib fi Ehâdisi Muhtelifeti'l-Merâtib*, Beyrut 1403.
- Muslim ibn el-Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-Sahîh*, I-V, Beyrut 1375/1956, neşr. Muhammed Fuâd Abdalbâkî.
- en-Nesâi, Ebû Abdirrahmân, Ahmed ibn Şu'ayb, *es-Sunen (bi-Şerhi's-Suyûtî ve Hâşiyeti'l-İmâm es-Sindî)*, I-VII, Mısır 1348/1930.
- Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-Evliyâ*, Beyrut, 1357/1938.
- Okiç, Muhammed Tayyib, *Bazı Hadis Meseleleri Üzerine Tedkikler*, AÜ-İFY, İstanbul 1959.
- İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kubrâ*, I-IX, Leiden 1904-40 ve Beyrut baskıları.
- İbnu's-Salâh, Ebû Amr, Osmân ibn Abdirrahmân eş-Şehrazûrî, *Ulûmu'l-Hadîs (Mukaddimetu İbni's-Salâh)*, Halep 1386/1966.

- es-San'ânî, *Subulu's-Selâm Şerhu Bulâği'l-Merâm*, I-IV, Muhammed İbn Suûd Üniversitesi Yayını, Riyad, ty.
- Sarıkaya, İbrahim, *İbn Kuteybe'nin Kelami Görüşleri ve el-İhtilaf fi'l-Lafz Adlı Eserinin Tercümesi*, USBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2000.
- Sauvaget, Jean, *İslam Dünyâsı-Kısa Kronoloji*, terc. Suut Kemal Yetkin-Fâik Reşit Unat, AÜİFY, Ankara 1963.
- es-Sehâvî, Şemsuddîn, Ebû'l-Hayr, Muhammed ibn Abdurrahmân, *el-Makâsîdül-Hasene*, Mısır 1375/1956.
- es-Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahmân, *el-Câmiu's-Sağîr*, I-II, Mısır 1373/1954.
- _____, *el-Leâli'l-Masnû'a fi'l-Ahâdisi'l-Mevdû'a*, I-II, Mısır, ty.
- _____, *el-Muzhir*, Mısır, ty.
- _____, *Tabakâtu'l-Huffâz*, Mısır 1393/1973.
- _____, *Tedribu'r-Râvî*, I-II, Mısır 1385/1966.
- Şâkir, Ahmed Muhammed, *el-Bâisu'l-Hasis Şerhu İhtisâri Ulûmi'l-Hadis*, Beyrut, ty.
- eş-Şâfiî, Muhammed ibn İdrîs, *el-Umm*, I-VII, Kitâbu's-Şa'b.
- _____, *el-Umm*, I-VIII, Mısır 1393/1973, ofset.
- _____, *er-Risâle*, Mısır 1358/1940, neşr. Ahmed Muhammed Şâkir.
- eş-Şevkânî, Neylu'l-Evtâr, I-VIII, Mısır 1297/1879.
- eş-Şirâzî, Ebû İshâk, *Tabakâtu'l-Fukahâ*, Beyrut 1970.
- et-Taberî, İbn Cerîr, *Târîhu'r-Rusul ve'l-Mulûk*, I-XI, thk. Muhammed Ebû'l-Fadl İbrâhîm, Dâr Suveydân, Beyrut, ty.
- İbn Teymiyye, *Tefsîru Süreti'l-İhlâs*, Mısır 1352/1933.
- et-Tirmizî, Muhammed ibn İsâ, *el-Câmiu's-Sahih*, I-V, Mısır 1356-95/1937-75, nşr. Ahmed Muhammed Şâkir-M. Fuâd Abdalbâkî.
- Tüccar, Zulfikar, *Ebû Ubeyd'in Garib el-Hadisi Hakkında İbn Kuteybe'nin İslah el-Ğalat Adlı Eseri*, İÜEF, Arap ve fars Dilleri Mezuniyet Çalışması, İstanbul 1977.
- Varol, Hüseyin, *İbn Kuteybe ve Edebu'l-Kâtib*, Doktora tezi, AÜSBE, Erzurum 1979.
- Varol, Hüseyin, "İbn Kuteybe ve Eserleri", *AÜİFD* sayı: VI, 1986.
- Watt, *İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri*, Ankara 1981.
- İbn Ebî Ya'lâ, *Tabakâtu'l-Hanâbile*, I-II, Mısır 1371/1952.
- Yavuz, Yusuf Şevki, "İbn Kuteybe" mad., *DİA*, XXX, İstanbul 1999.
- Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, I-IX, İstanbul, ty.
- ez-Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs*, I-X, Mısır 1306/1888.
- ez-Zehabî, *el-Muğni fi'd-Duafâ*, I-II, Halep 1391/1971.
- _____, *Tezkiratu'l-Huffâz*, I-IV, Haydarabad 1375-77/1955-58.
- _____, *Mizânü'l-İtidâl*, I-IV, Beyrut 1382/1963, thk. Ali Muhammed.

DİZİN

A

Âişe (Hz.) 31, 44, 58, 76, 86, 137, 138, 147, 148, 149, 153, 159, 162, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 205, 207, 212, 215, 225, 233, 235, 246, 248, 254, 257, 262, 263, 303, 334, 373
Âişe ibn Talha 112
Âişe Yüsun Mûsâ 367, 370
el-Ames 33, 34, 73, 74, 158, 159, 249, 325, 335
el-Aşâ 168, 232, 242, 276
Abbâs ibn Abdilmuttalib 59, 104, 118
Abbasi devleti 397
abdest 189, 204, 325
Abdu'l-Alâ ibn Abdillâh ibn Âmir 94
Abduhayr 73
Abdulkaysoğulları 177
Abdullâh ibn Abbâs 132, 133
Abdullâh ibn Aclân en-Nehdî 288
Abdullâh ibn Amr 93, 145, 209, 212, 234, 411
Abdullâh ibn Avn 165
Abdullâh ibn Ebî Bekr 153
Abdullâh ibn Ebî Evfâ 89
Abdullâh ibn Ebî Nuceyh 31
Abdullâh ibn ez-Zubeyr 333
Abdullâh ibn el-Mubârek 71, 90, 93, 221
Abdullâh ibn Ma'kûl ibn Mukarrin 205, 206
Abdullâh ibn Mes'ûd 53, 70, 93, 99
Abdullâh ibn Mus'ab 78
Abdullâh ibn Ömer 138
Abdullâh ibn Sebe' 32, 88, 312
Abdumelik ibn Meysera 44
Abdumuttalib 48, 169
Abdurrahmân ibn Avf 118
Abdurrahmân ibn Selâme et-Teymî 112
Abdurrazzâk 164, 231
abidler 187, 247
abras 294; ~lann etleri 275
Acem: ~ kralları 282; ~ler 52
Ad kavmi 134
Âdem 27, 29, 50, 83, 90, 103, 104, 105, 130, 176, 180, 213, 264, 278, 280, 281, 282, 313, 314, 337, 338, 339, 349
Âdemoğulları 260; ~nın efendisi 172; ~nın seyyidi 172
ahd 177
el-Ahfeş 95

ahiret gününe iman 188
Ahmed ibn Hanbel 39, 390, 392, 398, 403
Ahmed ibn Sa'îd el-Lihyânî 340
el-Ahnef ibn Kays 254
Ahzab savaşı 251
akbaba 311
akil 220; ~lar 125, 151, 261, 305
akrep 265, 269, 294, 297
Ali (Hz.) 27, 32, 42, 44, 46, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 66, 73, 88, 93, 99, 144, 148, 210, 216, 219, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 302, 402
Ali ibn Abdillâh ibn Cafer el-Medîni 387
Ali ibn Âsım 70, 267
Ali ibn el-Medîni 31
âlihe 242
Âliye 216, 246
Alkame ibn Kays 43
Allah: ~'a yemin 44, 54, 59, 148; ~'in azabı 134; ~'in azameti 136; ~'in eli 85; ~'in fitratı 177; ~'in ilmi 83, 178; ~'in kenarı 66; ~'in kitabı 70, 85, 100, 105, 106, 115, 130, 197, 311; ~'in kürsüsü 83, 333; ~'in lütfu 103, 173, 177, 218, 237; ~'in nimetleri 85; ~'in parmakları 30, 127; ~'in sıfatları 37, 107, 127, 403; ~'in takdiri 122; ~'in yardımı 25, 298, 353
âmâ 113, 129
Amalika kavmi 283
Âmir ibn Vâsile 32
Ammâr ibn Yâsir 110, 345
Amr ibn Avn el-Kaysî 99
Amr ibn Dînâr 69, 92, 326
Amr ibn el-Âs 87, 145, 209, 323
Amr ibn en-Nadr 99
Amr ibn Fâ'id 31, 51, 100
Amr ibn Fuheyre 183
Amr ibn Hind 289
Amr ibn Hurays 89
Amr ibn Meymûn ibn Mihrân 191
Amr ibn Sa'îd 92
Amr ibn Taglib 209, 210
Amr ibn Ubeyd 31, 97, 99, 100, 174, 284, 411
Amra ibn Kays 149, 153
Arafat 138
araku'l-hayl 29, 279
Arap: ~'in lisanı 182; ~lar 83, 115, 124, 127, 167, 168, 185, 186, 227, 229, 231,

- 242, 243, 268, 272, 276, 279, 283, 295, 307, 315, 329, 341, 342, 347, 397, 398
araz 35
Arife 138
Aristo 67, 266, 267, 294, 295
arpa ekmeği 151, 246, 248, 271
Arş'ın titremesi 317
Arz-ı Mukaddes 51
Ashâb-ı Kehf 82
ashab 15, 27, 45, 48, 60, 99, 166, 176, 209, 214, 226, 233, 265, 345, 347, 401; ~ın servet sahipleri 248; ~ uluları 59
Ashâbu'l-yemîn 280
Âsîmu'l-Kevzî 89
aslan 30, 284, 307
el-Asmat 68, 69, 73, 75, 95, 98, 153, 161, 164, 165, 217, 262, 269, 282, 288, 295, 299, 303, 341
at 32, 66, 161, 269, 300, 347
avam: ~ın hayreti 279; ~ın işi 279
Avf ibn Mâlik 336
avret 225, 226, 291, 305, 306
Avsece 326
ayet'in zahiri manası 130, 336
ayrılık kargası 314
azap günü 111
azatlı köle 175, 222
- B**
baş 238
Babil 256, 259, 260, 262, 263
Bahreyn 245, 261
Bekr ibn Uhtî Abdilvâhid ibn Ziyâd 66
balina 278
Basra 36, 38, 39, 43, 57, 63, 93, 98, 112, 143, 161, 239, 399, 401, 402; ~ kadısı 63
başa mesh etmek 327
Baybara, Süleyman 14, 358
bayram namazları 199
Bedâ fikri 28
bedevi: ~ sureti 244; ~ler 59, 164, 274, 294, 296, 309, 347
Bedir 94, 110, 111, 112, 113, 171, 222, 251; ~ günü 251; ~ kuyusu 110; ~ şehitleri 111, 112, 113, 171
Bekr el-Ammi 36, 64, 414
Bekr ibn Abdillâh 247
Bekriyye fırkası 64
Belka 217
benû hırâk 165
benû huzn 165
Benû İsrail 51
Benû Temim kabilesi 87
benû ziyne 165
Benû'd-Dîl kabilesi 183
benû'n-nâr 165
el-Berâ 299, 326, 327, 391
el-Bermekî 67, 68, 414
Berzah âlemi 111; ~nin azabı 37
el-Beseniyye 145
bevletme 168
Beyân 87, 165, 309
el-Beyâniyye 87
Beytu'l-Makdis 145, 146, 151, 264, 335
beytülmal 67, 148
bidat fırkaları 87
Bilâl 94, 95, 325
Birva' binti Vâşık 42
Bişru'l-Hafi 39
Bişru'l-Merisi 94
Bizans 20, 229, 397
borçlunun cenaze namazı 196
Budeyl ibn Meysere 132
buğday ekmeği 248
el-bulh 219
bulûğ 63, 141
- C**
Ca'fer Ahmed ibn Muhammed 22, 387
Ca'fer ibn Ebi Talib 112, 293
Câbir ibn Abdillâh 109, 301
Câbir ibn Zeyd 69, 217
Câbir ibn Yezîd ibn el-Hâris ibn Abdiyegûs el-Cu'fi 32
Câbiru'l-Cu'fi 32
el-Câhız 75, 76, 365, 372, 373, 374, 375, 383, 389, 391, 403, 414
cahiliye 50, 95, 108, 133, 135, 227, 256, 283, 290, 342; ~ Arapları 108; ~ devri 230, 271, 334, 341; ~ ehli 133, 163, 290; ~ inançları 108; ~ insanları 162; ~ şairleri 168
el-Cânn 281
cariye 222, 252, 253, 290; ~lerle evlilik 115
el-Cârüd el-Abdî 176
Cebbâr 333, 334
Cebr görüşü 63
Cebrail 88, 117, 118, 153, 184, 244, 277, 311, 336, 379
Cebriyye 63, 95, 96
el-cedef 291
Cefneoğulları kabilesi 168
Cehm ibn Safvân 80
Cehmiyye 265, 393, 414
cem 150, 385, 386, 406, 407
Cem'iyye 21
el-Cemmâz 76, 373
cenaze namazı 108, 178
Cennet: ~ ehli 219; ~ hurileri 242; ~in bedeli 190
Cerhed 225, 226
Cerir 209, 216, 235, 274, 386
Cerir ibn Hâzim 205
cevarişne 247
cevher 35
Cılık 217
cifr 86
cimri zenginler 248

- cin: ~ gecesi 43, 44, 52, 53, 301; ~ topluluğu 308
cinsî münasebet 193, 226, 271, 287
Cuheyne kabilesi 198
Cuma günü 41, 199
cünüp 44, 45, 167, 204, 205
Cüzzamlı 160
- Ç
Çakan, İsmail Lütfi 362
çaylak 311
çekirge 308
çıyan 311
çocuklu cariyeler 252
- D
dağlamak 227
ed-Dânâc 239
Danyâl 134
Davud (Hz.) 66, 146, 280
Dâvüd et-Tâi 38
Dâvüd ibn Ebî Hind 43, 133, 250, 349
Deccal 112, 132, 262
dehr 342
dehriyye 265, 307, 341
deve 29, 30, 32, 62, 74, 83, 104, 124, 127, 135, 154, 161, 164, 167, 168, 228, 234, 245, 246, 248, 266, 269, 279, 283, 294, 304, 307, 314; ~ kuşu 294
devler 276
Dihyetü'l-Kelbî 244, 276
Dicle 244
dini hükümler 170
dinin aslı 109
diriliş 168, 169
diyet 250
domuz 30, 77, 121, 269
Dukeyn 104
düşman toprakları 304
- E
Ebân ibn Ebî Ayyaş 93
Ebrehe 169
Ebû Amr eş-Şeybânî 95
Ebû Âsım 69, 70, 247
Ebû Avâne 69, 157
Ebu Bekir (Hz.) 28, 38, 41, 46, 58, 59, 60, 61, 66, 87, 144, 147, 148, 149, 172, 175, 183, 223, 225, 349, 350
Ebû Bekr Ahmed ibn Huseyn ibn İbrâhîm ed-Dineverî 22
Ebû Ca'fer 22, 62, 387, 392
Ebû Cehil 170, 295
Ebû Eyyüb el-Ensâri 30
Ebû Hanîfe 68, 69, 70, 71, 72, 94, 367, 375, 376, 389, 390, 393, 410, 411, 414
Ebû Hayre 294
Ebû Hâzim Selmân el-Escaî 290
Ebû Hureyre 31, 44, 45, 58, 60, 61, 91, 105, 132, 154, 158, 162, 174, 195, 205, 215, 237, 239, 240, 275, 290, 299, 310, 322, 343, 349, 410
Ebû Huzeyfe 175, 222, 223
Ebû Isme 90
Ebû İshâk 73, 170, 215, 391
Ebû İshâk İbrâhîm ibn Ali ibn Muhammed ibn Gâlib et-Temmâr 22
Ebû Kubeys dağı 87
Ebû Kudeyne 301
Ebû Ma'ser el-Medenî 98
Ebû Mansûr el-Kisf 87
Ebû Mehdiyye el-Arabî 143
Ebû Mes'ûd ed-Dârimî 190
Ebû Mu'aviye 91, 92, 325
Ebu Bekir Muhammed ibn Muslim ibn Ubeydillâh ibn Abdillâh 74, 150
Ebû Mûsâ el-Eş'arî 138
Ebû Osmân en-Nehdî 43
Ebû Razin 340
Ebû Sa'îd el-Hudrî 112, 133, 199, 208
Ebû Seleme ibn Abdırrahmân 92, 104, 206, 215, 239, 325
Ebû Sufyân 57, 234, 391
Ebû Tâlib 252, 391
Ebû Ubeyd 309, 340, 364, 394
Ebû Ubeyde 59, 99, 309
Ebû Umâme 48, 303
Ebû Vâil 159, 269, 274
Ebû Yûsuf 78
Ebû Zerr 233, 270, 343, 345
Ebû Zeyd 95, 284, 294
Ebû Zubejd 168
Ebû Zueyb 341
Ebû'd-Derdâ 216
Ebû'l-Ahvas 336
Ebû'l-Âliye 216
Ebû'l-Âs ibn er-Rabi 167
Ebû'l-Esved ed-Dili 318
Ebû'l-Ferec 21, 387
Ebû'l-Fevâris 87
Ebû'l-Hasen Ali ibn Meymûn el-Askalânî 21
Ebû'l-Hattâb 74, 97, 98, 109, 217, 247, 259, 262, 264, 269, 275, 290, 335, 349, 352
Ebû'l-Huzeyl el-Allâf 36, 62, 403, 414
Ebû'l-Mikdâm 299
Ebû't-Tufeyl 32
Ebû'z-Zinâd 262
Ebû'z-Ziyâd 112
Ebû'z-Zubeyr 111, 132, 246
Ebûbekr Ahmed ibn Muhammed ibn el-Hasen ed-Dineverî 21
Ebûbekr Muhammed ibn Ali ibn Sâbit el-Bagdâdî 22
Ebûbekr Muhammed ibn Hayri el-İşbîlî 22
Ebû Hafs 392
Ehl-i Beyt 32
ehl-i eşekler 121
Ehl-i: ~ Hadis 367, 368, 378, 379; ~ hak 86; ~ ilim 197; ~ Kitab 50, 77, 144, 243, 256, 257, 278, 286, 374; ~ nazar 314; ~

- Re'y 68, 367; ~ Suffa 225; ~ Sünnet 16, 28, 76, 96, 377, 390, 397
 Ehlu'l-Hadis 25, 368, 369, 377
 Emecc 263
 Emiru'l-Müminin 20
 Enes ibn Mâlik 132, 135, 162, 190, 231, 264, 301
 ensar 175
 Erfedeoğulları 214
 Es'ad ibn Zurâra 226, 228
 Es'ad Efendi 12, 30, 44, 46, 58, 63, 65, 66, 70, 93, 125, 134, 135, 148, 151, 164, 188, 243, 265, 347, 360, 363
 Eşariler kabilesi 215
 eşek 44, 269
 evli kadın 114
 el-Evzâ'i 38, 69, 93, 121, 170, 325
 eyniyet 35
 Eyyüb (Hz.) 92, 93, 99, 109, 220, 231, 233, 259, 267, 288, 302, 324, 411
 Eyyüb el-Ensâri 30
 Eyyüb ibn Havt 89
 Eyyüb (Tabip) 267
- F
- facir 26, 75, 179, 180
 Fadl ibn Abbâs ibn Abdulmuttalib 48
 el-Fadlu'r-Rakâşi 98
 failin istutaası 62
 el-Farazdak 50, 216
 fare 311; ~lerin etleri 275
 el-Fârk 164
 farz 48, 72, 73, 106, 116, 129, 149, 152, 169, 173, 189, 199, 203, 310, 326, 327, 352
 Fâtuma (Hz.) 144, 147, 148
 Fâtuma bint el-Munzir ibn ez-Zubeyr 154
 Fâtuma binti Kays 31
 fâtur 177
 Fedek 66, 149, 186, 245
 felsefeciler 266, 307
 fer'i meseleler 73
 el-Ferrâ 95, 296
 Feth 45, 342, 347
 el-feyc 183
 fıkıhçılar 305, 306, 326, 327, 367
 Fırat 244
 fitrat 27, 96, 176, 177, 178
 fidye 130, 251
 fil 86, 283
 Firavun 49, 51, 111, 131, 255, 284, 318
 Fırüz 93
 fitne 181, 258, 259
 Fudayl ibn İyâd 38
 fûru meseleler 75
- G
- geçmişteki kıssacılar 381
 gelincik 266
 gybet 133
- Goldziher, I. 134
 göçebe Araplar 142
 göz çukuru 283
 Gurâb 315
 el-Gurâbiyye 88
 gusletmek 41, 199
 güneşe tapanlar 242, 243, 244
 güvercin 151, 313
- Ğ
- el-Ğâbe 346
 Ğaribu'l-Hadis 34, 187, 331, 340
 Ğaylân 31
 Ğınâun zemîrun 290
 el-ğurâb 88, 314
 el-Ğusâ' 95
 el-Ğusr 95
- H
- Habbâb ibn el-Eret 166
 haberin muanızı 385
 Habesistan 183, 222
 Haccâc ibn Amr el-Ensâri 154
 el-Haccâc ibn Yûsuf 98, 99, 154, 298
 haccetmeyenin imamı 189
 Hacer-i Esved 76, 87, 97, 210, 211, 212, 334, 372, 373
 had cezası 249
 Hadis: ~ Ehli 175, 383; ~ rivayeti 35, 59, 407; ~çiler 29, 31, 32, 33, 34, 38, 88, 89, 90, 96, 153, 332, 350, 403, 405, 406; ~in yorumu 303
 Hafs el-Ferd 36
 Hafs ibn Ğiyâs 34
 Hafsa (Hz.) 44
 Hakemeyn hadisesi 249
 Halef el-Ahmâr 300
 Hâlid ibn Abdillâh 283
 Hâlid ibn el-Velîd 274, 346
 halillik 60, 61
 halilullah 85
 Hameletu'l-Arş 141
 Hammâd ibn Ebi Suleymân 69
 Hammâd er-Râviye 51
 Hammâd ibn Seleme 93, 132, 209, 210, 234, 275, 340
 Hammâd ibn Zeyd 68, 69, 302, 326
 hamur 295
 el-hanâziru 273
 Hânî' ibn Ubeyd 164
 Hanîf: ~ dini 173, 212; ~ler 152, 177; ~lik 177
 el-Hannâkûn 87
 hardal 64, 65, 173, 248
 Hârice ibn Zeyd 217
 hariciler 25, 56, 96, 184, 316
 el-Hâris ibn Avf 346
 el-Hâris ibn Hullize el-Yeşkûri 288
 Harun 27
 Hârût ve Mârût 256, 261, 263

- Hasan (Hz.) 47,311
 el-Hasen eş-Şeybânî 375
 Hassân ibn Sâbit 217
 Herim ibn Sinân el-Merrî 85
 el-Hasen el-Basrî 89, 92, 180, 190, 199,
 201, 221, 234, 239, 247, 254, 256, 259,
 263, 284, 292
 Haşeyyîye 29, 95
 Hâşimu'l-Evkâs 36
 Hâtüb 249
 havaniler 141, 324, 332
 Havva 105, 313, 314
 Havz u Kevser 172
 hayâ 268; ~ sahibi 213, 218
 Hayber 258
 haynı sevmek 165
 el-hedy 115
 heva ehli 88
 el-Heyatüle kavmi 52
 Hılâs ibn Amr el-Hacerî 93
 el-hınn 309
 Hırâş (Hidâş)190, 262
 Hristiyanlar 64, 188, 258, 265, 323
 Hicaz 29, 39, 70, 191, 212, 245, 337, 346;
 ~ ekolü 29
 Hicriyyin 112
 Hind 43, 133, 250, 289, 349; ~liler 43
 Hind 288
 Hişâm ibn el-Hakem 36, 65, 79
 Hişâm ibn Hassân 216, 290
 Hişâm ibn Urve 154, 257
 Horasan 57, 70, 135, 141, 191, 227, 287
 horoz 76, 374
 Hubût 141
 Hudeybiye 45, 246, 347
 Hudüdü'l-İ'râb 296
 Huma 297
 Huneyn ibn İshâk 267, 399
 Hurilerin kalçası 30
 hurma 65, 69, 72, 122, 147, 150, 234, 266,
 281, 315, 346, 380
 Huruf-ı mukattaa 253
 el-Husarım 163
 Huseyn ibn Ali 27, 32, 88
 el-Hüş 307
 hutbe 57, 137, 219
 Huzaa kabilesi 263
 Huzeyfe (Hz.) 54, 57, 58
 Huzeyfe ibn el-Yemân 44
 hüdhdüd 76, 242, 284, 312, 374
 hünsa 168
 hür kadımlar 114, 115
 Hürmüz 52
 hüsn-i nazar 39
- I
 el-ıdah 256
 el-ıktat 292
 illiyyin 114
 İmrân ibn Husayn 198
- İrak 386
 Irak: ~ ehli 74; ~ ekolü 29
 İslah el-Ğalat 364
 İstakoz 284
 İstutaa 62, 63
- İ
 İblis 97, 242, 243, 277, 315
 İbn Abbâs 60, 69, 89, 95, 111, 132, 133,
 134, 146, 154, 164, 165, 192, 210, 211,
 217, 220, 249, 251, 252, 260, 277, 297,
 309, 319, 326, 334, 339
 İbn Ahmer el-Bâhili 228
 İbn Avn 93, 99, 100, 165, 411
 İbn Curayc 93, 209, 263
 İbn Ebi Arûbe 31, 100
 İbn Ebi Evfâ 89
 İbn Ebi Nuceyh 31, 92, 100
 İbn Ebi Zi'b 32, 100
 İbn Ebi'l-Avcâ 279
 İbn Hacer el-Askalâni 21
 İbn Hibbân 387
 İbn Kuteybe 367
 İbn Mâseveyh 266
 İbn Mes'ûd 42, 43, 46, 47, 48, 49, 50, 52,
 53, 54, 210, 269, 301, 302
 İbn Ömer 138, 203, 204, 231, 247, 268,
 273, 274, 338, 339
 İbn Râhüye 70, 72, 191
 İbn Sîrîn 216, 230, 288, 289, 299, 324
 İbn Şihâb 206
 İbn Uleyye 92
 İbn Uyeyne 91, 92, 106, 111, 192
 İbnu'l-Cevzi 21, 387
 İbnu'l-Hanefiyye 210, 211
 İbnu'l-Medîni 43, 71, 91
 İbnu'l-Mubârek 90, 231
 İbnu's-Salâh 377, 378, 382, 386
 İbrahim (Hz.) 30, 56, 85, 167, 237
 İbrâhîm en-Nazzâm 414
 İbrâhîm en-Nehâi 204, 235
 İbrâhîm ibn Edhem 38
 iç çamaşır 193, 194
 el-ihâb 192, 303
 el-Ihtilâf fi'l-Lafz 38, 395
 İhtilâfu'l-Hadis 13, 367, 368
 el-ihizâz 317
 İkrar 169, 177, 196, 197, 198, 199, 403
 İkrime 92, 154, 162, 164, 217
 İlähe 26, 108, 173, 187, 190, 242, 259
 İlim ehli 76, 100
 İliya 151
 İmâm Mâlik 325, 390
 İmamiyye 27
 İmrân ibn Husayn 59, 138
 İmru'l-Kays 194, 298
 İnek 269
 İran 20, 229, 398, 404; ~ kralları 229
 İrtidat 347
 İrtikâ 141

- el-İs'irdi 20, 21, 70, 95
İsa (Hz.) 172; ~'nın nüzulü 195
İsâ ibn Meryem 276
İsâ ibn Yûnus 73, 157, 159
İsâ ibn Yûnus el-Evzâ 121
İshâk ibn İbrâhîm 146, 191, 392
İshâk ibn İbrâhîm el-Hanzali 70
İshâk ibn İbrâhîm eş-Şehîdî 99, 174
İshâk ibn İbrâhîm ibn Habîb ibn eş-Şehîd 97, 190, 391
İshâk ibn Râhûye 71, 72, 147, 153, 164, 209, 390
İskenderiyye 243
el-İskenderus 243
İslam: ~ düşmanları 30; ~ kültürü 409, 412; ~'in başlangıcı 184, 196; ~'in zuhuru 170
İsmâ'il 20, 164, 225, 233, 350, 362
İsmâ'il ibn Ğazvân 76, 373
İsmâ'il ibn İbrâhîm ibn Uleyye 92
İsmail 51, 167, 170
ism-i a'zam 30, 261
isnad 32
İsra: ~ gecesi 335; ~ hadisesi 335, 336
İsrailoğulları 106, 134, 339; ~'nın âlimleri 260; ~'nın mesh olunması 309
istihsan 68, 100
yyâdetu'l-melâike 29, 279
İyâs ibn Mu'âviye 138
İzar 69
- K
Ka'ade 24
Ka'b el-Ahbâr 239
kabak 65, 380
Kâbe kapısı 97
kâbir: ~ azabı 112, 132, 316, 319; ~ ziyareti 119, 406
Kadertî 349, 350
kaderi reddedenler 63, 178
Kaderiyye 27, 49, 95, 96, 97, 405, 411, 413
kadir gecesi 211
kafatası 283
kâfirin dişi 333
el-kamisa 253
kâmil iman 189
Kanber 88
kaplumbağa 266
karga 76, 163, 284, 311, 313, 314, 315, 374
karnıca 308, 312; ~ vadisi 312
el-karısa 253
kaşıklik 59, 278, 283, 381
karpuz 295
kartal 314
el-Kâsim 158, 221, 233, 340, 394
Kâsimu't-Temmâr 94
Katâde 31, 99, 100, 132, 162, 199, 201, 231, 234, 347
kavm 346
- kavun 295
Kayle bint Kays 186
Kays ibn el-Mulevva 288
kaza umresi 246
kazf cezası 75
keçi 269
kedi 284
kelale 41, 42, 46, 120
kelam: ~ ehli 64; ~cı 25, 34, 35, 36, 39, 64, 75, 77, 80, 85, 94, 97, 304; ~cılar 34, 35, 37, 75, 77, 99, 286, 293, 345, 353
keler 135, 275, 294
Kelile ve Dimne 51
kelimullah 85
kell 196
kem göz 296, 297
Kenân 151
kertenkele 30; ~lerin etleri 275
keyfiyet 35
Keysaniyye 28, 32, 88
kına çiçeği 270
kıraat imamları 195, 242
el-Kıradatu 273
Kısas el-Enbiyâ 153
kıssacılar 279
kûlık 135, 332
kıyamet: ~ alameti 195; ~ günü 29, 38, 77, 97, 126, 127, 128, 129, 130, 139, 172, 173, 174, 194, 211, 239, 303, 335, 351, 352
kıyas ehli 351
el-Kisâi 95
kisf 87
kişinin niyeti 178
Kitâb 106
Kitâbu Muhtelifi'l-Hadîs el-Muddeâ aleyhi't-Tenâkuz 22
Kitâbu'l-Mağâzi 153
Kitâbu'l-Mebde' 153
Kitâbu'l-Mecrûhin 387
Kitâbu'l-Mubtedâ 153
Kitâbu't-Tevhîd 336
Kitâbu'z-Zuhd 39
koyun 35, 70, 104, 105, 106, 151, 197, 200, 243, 258, 269, 274
köpek 44, 241, 262, 265, 266, 308, 309, 310, 311, 315; ~ler 297, 308, 309, 310
kudar 298
Kufe halkı 346
Kumes 135
Kur'an: ~'in kalbi 351; ~'in Kur'an'la neshedilmesi 117
kura çekmek 64
Kurays ibn Enes 97, 174, 175
kurbaga 76
kurban etleri 119, 200
Kureys kabilesi 175
kurra 263
Kusâ'i 50
kurt 192, 266, 304
kuru üzüm 119, 248

kuvvetli haber 385
Kürsi 140, 141, 211

L

lafazan: ~ erkekler 218; ~ kimse 220
el-Le'âlî'l-Masnû'a 336
Lebid ibn el-Asam 257
Lecomte, Gerard 395, 396, 409
Levh-i Mahfuz 37, 299, 304
el-Leys ibn Sa'd 38, 145
Leyla 288
lisan ilmi 95
Lisânu'l-Arab 143, 247
Lisânu'l-Mizân 371
Livâu'l-Hamd 172
Lokman 282
Lut (Hz.) 237, 238; ~ kavmi 134
Lübnan dağı 281

M

Ma'âni'l-Kur'ân 296
Ma'bed el-Cuhenî 31, 100
Ma'kul ibn Mukarrin 205, 206
Ma'mer 164, 221, 231, 309
mahluk 38, 87, 331, 351, 353, 397, 403
mahrefe 110
Mâiz ibn Mâlik 153, 196, 197, 198
makbul 139, 151, 221, 257, 385; ~ haberler 385
Mâlik 73, 135, 157, 162, 190, 197, 198, 199, 231, 264, 274, 301, 325, 335, 390
Mâlik ibn Dinâr 247
Mâlik ibn Enes 38, 93, 132, 153, 221, 225, 246
Mâlik ibn Miğvel 74
Maniheiztler 265
el-Mansûr (Halife) 135, 136
Mansûriyye 87
masîr 141
Maşrik ehli 68
Sâlih ibn Abdulkuddûs 279
maymun 269, 271, 272; ~ eti 275
Me'mûn 389, 397, 403, 404, 405; ~ devri 36
Me'va cenneti 109
Mecnun. Bkz. Kays ibn el-Mulevâh
Mecusiler 95, 97, 177, 236, 265, 323
el-Medenî 38, 72, 74, 75, 90
Medine 31, 38, 43, 66, 73, 74, 78, 81, 98, 112, 183, 186, 246, 251, 255, 263, 308, 310, 311, 325, 326, 333, 346, 347
Mehmed ibn Mûsâ 398
Mekke 38, 68, 94, 118, 119, 151, 152, 155, 181, 183, 233, 246, 263, 283, 288, 311, 342; ~liler 155
meni 190, 191
mensuh 157, 386
el-Merrâr 298, 329
Merv 39, 90
el-Mervezî 220, 389, 391, 392

Meryem 131, 144, 145, 146, 182, 276, 277, 319; ~ oğlu Mesih 182
Mescid-i Aksa 211
Mescid-i Haram 211, 212
mesh 41, 65, 73, 284, 309, 310, 327, 380
mesha uğrayanlar 273
mesholunmuş 272, 273, 310
Mesih 112, 141, 182, 194, 195, 332
el-Meskenetu 185
Mesruk ibn el-Ecda' 57
mestin üstü 73
mevla 28, 61, 109, 203
Meymûn ibn Mihrân 95, 191
Meymûne 192, 203
Meymûne bint Sa'd 207
el-Mikdâd 345
Mısır 12, 38, 104, 136, 141, 267, 278, 289, 386, 390, 392, 398
Mihrican-Kuzak 135
Mikail 88
Mina 43, 154, 155, 288
miras 144, 147, 148, 326, 384
mirt 193, 194
Mis'ar ibn Kidâm 44, 147
misafirlik 137
misal 55, 57, 58, 90, 113, 130, 131, 141, 180, 216, 272, 326, 334, 342, 343, 347, 410, 411
miskin 28, 185, 186; ~ler 67
Mizânu'l-İtidâl 36
Mu'âviye 87, 91, 92, 112, 138, 170, 215, 325, 402
Mu'âz ibn Mu'âz 98
Mu'temir ibn Suleymân 92, 154, 262, 269
Muallakât-ı Seb'a 168
Mu'âz ibn Cebel 219
Mubtedâ el-Halk 153
Mucâhid 92, 147, 310
Mucâhid ibn Cebr 74
Mucâşi 87
Mucbire 95
Mudar kavmi 135
Mufavvîda 27
Muğira 327
el-Muğira ibn Miksem 93
el-Muğira ibn Şu'be 254, 324
el-Muğira ibn el-Hadis 32
el-Muğni fî'l-Duafâ 31, 99, 336
muhaçir 119, 175
el-muhaffele 200
Muhammed ibn Abdirrahmân 31, 32
Muhammed ibn Ali ibn Ebi Talib ibnu'l-Hanefiyye 210
Muhammed ibn Beşir 78, 363
Muhammed ibn Cehm 62
Muhammed ibn Ebi Huzeyfe 222
Muhammed ibn Ebi Umeyr el-Bağdâdi 387
Muhammed ibn el-Cehm el-Bermekî 67
Muhammed ibn el-Munkedir 31
Muhammed ibn en-Nadr el-Hârisî 38

- Muhammed ibn Hâlid 74, 119, 120, 271, 302, 310, 391
- Muhammed ibn İshâk 149, 153, 154, 209, 234, 352
- Muhammed ibn Ka'b el-Kurazî 98
- Muhammed ibn Muslim et-Taîfî 262
- Muhammed ibn Sîrîn 193, 216, 230, 267, 288, 290, 299
- Muhammed ibn Yahya el-Kuta'î 162, 215
- muhdes 80
- el-Muhsanât 114, 115
- el-Muhtâr ibn Amr 68
- El-Muhtar es-Sakafî 28, 32
- Mukâtil 350
- Mukâtil ibn Suleymân 51
- Munkız 92
- el-Munzir ibn Ziyâd 89
- Murahhal 194
- el-Murakkş 163
- Murcie 96
- murdar 275
- Musa (Hz.) 27, 51, 82, 85, 99, 107, 117, 122, 123, 124, 125, 126, 142, 151, 172, 238, 242, 255, 259, 260, 264, 275, 276, 277, 278, 281, 284, 335, 339, 349, 395
- Müsâ ibn Mes'ûd en-Nehdî 162
- el-Musakkabu'l-Abdî 84
- el-Musannef 215, 326
- el-musarrât 200
- Muslim el-Havas 38
- Muslim el-Kuraşî 314
- el-Musned 39, 110
- el-Mustedrek 110
- el-Mustevğir ibn Rabî'a 282
- Muşkilu'l-Kur'ân 84
- mut'a nikâhî 252
- Mutarrif 187, 301
- Mutarrif ibn Abdillâh 59
- el-mutefakkahe 249
- Mutekellimûn 413
- el-Mutevekkil 294, 413
- Mutezile 63, 177, 365, 376, 383, 386, 390, 397, 398, 401, 402, 403, 404, 405, 407, 413, 414
- Mutezili 32, 79, 80, 372, 403, 404, 405; ~ fikirler 32; ~lik 31
- muttasıl 326
- Muvatta' 74, 89, 162, 181, 198, 322, 341
- Muveys ibn İmrân 62
- Mübaşeret 207
- müminlerin annesi 262
- Mürcie 26, 413
- mürtedler 192, 303
- Müslüman: ~ cemaati 179; ~lar 20, 25, 28, 43, 76, 79, 107, 129, 135, 148, 152, 153, 214, 248, 250, 252, 256, 316, 323, 374, 402, 403
- müsteslîfin 234
- müşrikler 76, 177, 182, 183, 208, 210, 251, 373
- müteşâbih: ~ ayetler 46; ~ hadis 29
- N
- en-Nâbigâ 168
- en-Nâbigatu'l-Ca'dî 107
- Nâbite 95
- Nabitogulları 217
- en-Nadr ibn Şumeyl 294
- nasih 157, 386
- nass 70
- Navar 50
- nazar 37, 39, 45, 64, 79, 190, 230, 293, 295, 296, 297, 309, 314; ~ın şiddeti 296
- en-Nazzâm 36, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 48, 54, 56, 61, 372, 373, 403, 414
- nebi 194, 195, 258
- nebiz 119
- en-Neccâr 36, 363
- necid 245, 246
- Necîh (Nuceyh) ibn Abdirrahmân 98
- Nefs 297, 309
- Neşel 87
- en-Nemir ibn Tевleб 219
- nemle 297
- Nemrut 151
- nesh 153, 325, 326, 369, 406; ~ette 118
- nesr 105
- Neylu'l-Evtâr 321
- en-Nezzâl ibn Sebre 44
- Nil 245, 278
- en-Nu'mân ibn Beşir el-Ensârî 217
- en-Nu'mân 218, 228
- Nûbe 136
- Nuh (Hz.) 105, 134, 139, 170, 281, 282, 313, 314
- Nûh ibn Ebî Meryem 90
- Nuhbe 21
- Nukbe 160
- nûru'z-zirâayn 29, 279
- nutfe 105, 130, 176
- nüzul 141, 195
- O
- oğlak 332
- okunuşta şaşırma 94
- okuyuşta hata 94
- oruç: ~ ayı 216; ~lu 207
- Osman (Hz.) 31, 32, 43, 44, 46, 54, 56, 57, 58, 149, 225, 245, 249, 402; ~ taraftarları 76
- Osmân ibn Affân 94
- Osmân ibn Sa'îd ed-Darîmî 387
- Ö
- öküz 42, 239, 317
- ölü hayvan 191, 192
- ölüm meleği 276, 277
- Ömer (Hz.) 28, 30, 31, 38, 41, 44, 45, 46, 58, 59, 87, 137, 138, 148, 149, 152, 175,

176, 189, 192, 210, 222, 225, 248, 249,
251, 252, 253, 254, 274, 349, 350, 410
Ömer ibn Abdilaziz 79, 92, 104, 261
Ömer ibn Ebî Zâide 75
Ömer ibn el-Hattâb 20, 97, 110, 319
öpme şehveti 207

P

peygamberlik alametleri 46, 47
putperest 20

R

Rabbinin kudreti 123
Rabî'a ibn Ebî Abdirrahmân 73, 91
Rabî'atü'l-Âbide 143
Rafıza 27, 87, 95, 96; ~ Fırkasının Kolları
87
Rafiziler 56, 85, 86, 87, 88, 345, 413; ~in
tefsirleri 85
er-Râfi' el-Eşcaî 93
Rahmân'ın: ~ Arş'i 317; ~ nefesi 91, 330
Râita bint Muslim 314
er-Rakâşi 165
ramazan orucu 67
Rasulullah: ~'in elbisesi 190, 191; ~'in
hanımlarının 129, 148; ~'in kavmi 170;
~'in münadisi 119; ~'in vefatı 149; ~'in,
borcu 196
Rasulün Sünneti 70
ravi 53, 81, 224, 274, 301, 327; ~nin hatası
274
Re'y Ehli 68, 70, 71, 73, 367, 375, 376
Reca 302
recez: ~ şairleri 50; ~ci 104, 337; ~ci şair 104
recm 114, 149; ~ ayeti 152; ~ cezası 106, 197
rehin 245, 246, 248, 249, 284
rey 135
rızık meselesi 228
ric'at 32
er-Risâle 368
rivayet usulü 32
er-Riyâşi 77, 213, 283, 391
Ru'be 307
Rufey' ibn Mihrân 216
ruhullah 85
Rukn-i Yemâni 212
Rumlar 243, 256

S

es-Sa'b ibn Cessâme 208
Sa'd ibn Mâlik 274
Sa'd ibn Mu'âz 316
Sa'd ibn Ebî Arûbe 99
Sa'd ibn el-Museyyib 74, 99, 205, 347
Sa'd ibn Zeyd ibn Amr ibn Nufeyl 59
Saba melikesi 242; ~nin kıssası 242
Sabiiler 188, 265
saf kimseler 219
Safevan 161
Sahih İncil 141, 364

Sahihayn 321
Sahr ibn Kudâmetu'l-Ukaylı 302
said 27, 42, 48, 176
es-Sakafi 88, 190, 324, 327
sak 29
sakıt 53
salat 19, 268
Sâlih ibn Abdulkuddûs 279
Sâlih Kubbe ibn Subeyh ibn Amr 36
salih rüya 299
Sâlim 165
Sâlim (Ebü Huzeyfe'nin kölesi) 175, 176,
221, 222, 223, 224, 225
salim düşünce 96
Sâlim ibn Ebî'l-Ca'd 93, 190
Sâlim ibn Ehvâz 80
Samarra 397, 398
Sâra 286
sarğa mesh 325
Sâriye ibn Zuneym ed-Dueli 254
Sebe halkı 312
Sehl es-Serrâc 89
Sehl ibn Muhammed 68, 69, 98, 161, 299,
391
Sehl ibn Sa'd 75, 150
Sehle bint Suheyl ibn Amr 221
seksen sopa 249
Selm ibn Kuteybe 74, 120, 217, 271, 310
Selmâ 222
Selmân el-Fârisî 345
es-Selve 230
Semud kavmi 134
sened 21, 22, 235, 257
siddik 335
sığır 86, 124, 154, 243, 269, 274
sıla-i rahim 28, 54, 122
siâye 64
Sibeveyh 95
siccin 114
Sidretü'l-müntehâ 109
sihir 218, 220, 255, 256, 257, 259, 260,
262, 263; ~bazlar 255, 256
Sinân ibn Seleme 261
sinek 30, 259, 264, 265, 266
sofra bezi 33
soğan 295
sonlu olan 80
es-Subata 159
Subeyte 222
Sudeyy ibn Aclân ibn Vehb 303
Sufyân es-Sevri 38, 93
Sufyân ibn Uyeyne 105, 112, 205, 326,
332
Suheyb ibn Rûmî 176
Suheyl ibn Ebî Sâlih 91
Suleymân 97, 154, 191, 203, 262, 269,
276, 391, 399
Suleymân et-Teymî 43, 93
Sumâme 66, 264
Sumâme ibn Abdillâh 26

- Sumâme ibn Eşrâs 36, 372, 414
 Suriye 39, 70, 135, 168, 191, 211, 217, 333, 399
 Süheyl yıldızı 30
 Süleyman (Hz.) 146, 150, 260, 312
 Sünnet 70, 74, 88, 117, 118, 152, 153, 166, 171, 184, 191, 209, 310, 326, 350
 sünnet olmak 117, 167, 169, 217
 süslü mirt 194
 süt 40, 76, 83, 116, 117, 118, 200, 201, 224, 295, 373, 379; ~emme 76, 116, 118, 373; ~ haramlığı 224; ~anne 116, 117; ~ kardeşliği 153, 221; ~kız 116, 117
- Ş
 eş-Şa'bi 43, 74, 75, 152, 216, 250, 274
 eş-Şa'iri 310
 Şaban 138
 şâfi' 172
 eş-Şâfi'i 153, 367, 368, 369, 370, 377, 382, 386, 390
 şahsi 35, 40, 137, 210, 211, 323, 413
 Şaki 48, 176
 Şakik ibn Seleme el-Esedi 274
 Şam 12, 38, 39, 69, 70, 94, 168, 191, 217, 261, 294, 397
 şarap 39, 87, 120, 229, 230
 şarkı 217
 Şebib ibn Şeybe 94
 eş-Şeddâhün 87
 şefaât 96
 şehitlik rütbesi 111
 şeriat hükümleri 116, 169, 186
 Şeybe ibn Rabî'a 110
 şeytan 27, 50, 177, 181, 182, 241, 255, 258, 259, 260, 277, 291, 292, 293, 307, 308, 310, 311, 373; ~m ilka ettiği şey 259
 Şia 28, 32, 36, 79, 88
 Şiâr 193
 Şiiler 387
 şiir tevili 87
 Şu'be 33, 38, 132, 202, 204, 235, 254, 274, 290, 324, 326; ~ ve Sufyân 33
 Şu'be ibn el-Haccâc ibn el-Verd el-Ateki el-Ezdi 93
 şuf'a hakkı 201, 202
 Şurayh 57, 216, 267
 eş-şurû 193
 şükran 147
- T
Tabakâtu'l-Fukahâ 36
 tabaklanmamış deri 192
 tabaklanmış deri 192, 303
 Taberistan 135
 tablpler 37, 227, 265, 266
Tâcu'l-Arûs 163
 tafra 35
 tahdit 340
 taht 83, 140
- tâife 81
 Talha (Hz.) 64, 87
 Tâlût 281
 tatbik 47, 48, 75, 114, 153, 198, 244, 271, 322, 352, 380
 tavuk 62
 teberri 56
 Teebbata Şarran 300
 tefsirciler 263
 teganni 217
 tekrar diriliş 130
 telbiye 155, 233
 tesettür farzı 129
 teşehhüd 71
 tevellüd 35
 tevhid 27, 37, 350
 tevil 127, 251, 259, 260, 339, 342
Tevrat 51, 106, 213, 260, 267, 271, 273, 281, 289, 313, 339, 347, 349, 364
 tevriye 55
 Teym kabilesi 290
 Tihame 212, 246
 tinnin 294
 et-tiryâku'l-ekber 229
 Tuleyha ibn Huveylid 346
 et-tur 109
 Tuveys 217, 218
 Türk: ~ tabip 227; ~ler 227, 397
- U
 Uaymış 176
 Ubeyd ibn Şeriyeye el-Curhumî 282
 Ubeydullah ibn Abdillâh 105, 192, 193, 247
 Ubeydullah ibn Ömer ibn Hafs 273
 Ubeydullah ibn el-Hasen 36, 63
 Ubeydullah ibn Mervân 136
 Ubeydullah ibn Mûsâ 206
 Ubeyy ibn Ka'b 47, 90, 336
 Üc (bin Ük) 278, 284
 uğur 160, 164, 165, 291, 329; ~suzluk 159, 160, 162, 164, 291, 329
 el-uhub 192
 Uhud dağı 264, 318, 333
 Ukaz 282
 Uludağ, Süleyman 361
 ululuk 173
 Umân 261
 Umara ibn Âmir 336
 Umeyye ibn Ebîs-Salt 83, 140, 284
 Ummu Eymen 147
 Ummu Habîbe 273
 Ummu Mektûm 128
 Ummu Seleme 58, 134, 221, 246
 Ummu't-Tufeyl 336
Umrandan Uygurlığa 362
 Umre 119, 233
 Uneys 106, 197, 198
 Uraniyyin 184

- Urayne kabilesi 184
 Urküb 216
 Urşelim 333
 Urve ibn ez-Zubeyr 147
 Urve ibn Hizâm 230, 287, 288
 Utbe ibn Ebî Leheb 167
 Utbe ibn Rabî'a 110, 222
 Uyeyne ibn Hısn 346, 347
 Uyûnu'l-Ahbâr 62
 Uzeyr 151
- Ü
 üfürükçülük 256
 Ürdün 145, 217
 üstü kapalı söz 55
- V
 Vailoğulları kabilesi 164
 el-vakısa 253
 vâris 115, 116
 vasıt 12, 98
 vasiyet 115; ~ ayeti 116
 vayh 92
 veba 161
 vecc 332, 333
 vecs 226
 veda hacı 151
 Vefeyât 21
 Vehb ibn Munebbih 50, 142, 144, 211,
 243, 257, 286
 Vekî' 92, 147, 151, 193
 Vekî' ibn el-Cerrâh 71, 91
 Vekî' ibn Hudus (Udus) 340
 Velâ bağları 107
 Vera sahibi 78
 veraset 116
 veresiye 234, 235
- Y
 Ya'küb ibn İbrâhîm el-Ensâri Ebü Yûsuf 78
 Yahudi 27, 30, 64, 133, 176, 245, 248,
 257, 258, 271, 283, 284, 381; ~ler 30,
 85, 134, 177, 188, 214, 248, 257, 258,
 260, 265, 323
 Yahûza ibn Ya'küb ibn İshâk ibn İbrâhîm 146
 Yahya (Hz.) 144, 145, 146, 151
 Yahyâ ibn Abdullâh ibn Harmele ibn Imrân
 et-Tucibi 392
 Yahyâ ibn Ma'în 31
 Yahyâ ibn Ebi Kesir 121, 154
 Yahyâ ibn Eksem et-Temîmi el-Useydi el-
 Mervezi 392
 Yahyâ ibn Hamidi't-Tavil 99
 Yahyâ ibn Hibbân 69
 Yahyâ ibn Mihnâf 68
 Yahyâ ibn Sa'îd 69, 93
 Yakup ailesi 144, 146
 yaratılmış 80, 129, 182, 270, 353, 358
 yarış 212
- Yemame 222
 Yemen 30, 39, 70, 98, 135, 151, 191, 212,
 245, 249, 282, 291, 331, 333
 yengeç 266
 Yezîd ibn Âmir 203
 Yezîd ibn Amr ibn el-Berâ 299, 391
 yılan 108, 229, 230, 241, 255, 259, 265, 266,
 269, 281, 284, 294, 295, 297, 311, 313,
 315, 363; ~ balığı 284; ~ların etleri 275
 Yukarı Mısır 267
 el-yumr 329
 Yunan 20, 399, 404
 Yunus (Hz.) 172, 281
 Yûnus ibn Mettâ 172
 Yûnus ibn Ubeyd 93, 209, 292
 Yusuf (Hz.) 237, 285, 286, 287, 289
- Z
 zaferandan huriler 279
 zakkum 335
 zayıf: ~ hadisin muhalefeti 385; ~ isnadlar 92
 zehir 255
 zeğabu's-sadr 29
 Zekeriyâ (Hz.) 146
 Zekeriyâ ibn Âzen 144
 zeval vakti 167
 Zeyd 59, 68, 69, 95, 105, 147, 206, 207,
 217, 261, 284, 294, 302, 326, 342, 347,
 350, 391
 Zeyd ibn Eslem 197, 208, 283
 Zeyd ibn Sâbit 43, 46, 150, 210, 216, 249
 Zeydiyye 76, 86
 zıhar 120
 zındıklar 29, 242, 278, 279, 307
 zimmi 97
 zina 26, 64, 173, 187, 189, 190; ~ suçuyla
 itham 254
 zira' 91, 333, 334
 Ziyâd ibn Ebîh 57, 391
 ez-Ziyâdi 73, 159, 215, 254, 391
 Zû'l-Cenâhain 112
 Zû'r-Rumme 125
 Zübeyr (Hz.) 59, 64, 87, 147, 154
 Zu-Ervan 255, 257
 Zufer ibn Huzeyl 73
 Zuheyr ibn Ebi Sulmâ 85, 168, 332
 ez-Zuhri 75, 93, 105, 150, 192, 201, 204,
 205, 206, 221, 237
 Zulkarmeyn 243
 Zumaverdi 287
 Zurâra 87
 Zutt 43, 53
 Zühre 261, 277
 Zünnün (Hz. Yunus) 84

Sure Ayet Dizini

- 2/Bakara, 24 240
2/Bakara, 67 86
2/Bakara, 73 87
2/Bakara, 102 256, 259, 260
2/Bakara, 106 117, 124
2/Bakara, 128 98
2/Bakara, 143 372
2/Bakara, 178 72, 106
2/Bakara, 184 130
2/Bakara, 196 130, 154
2/Bakara, 233 254
2/Bakara, 247 281
2/Bakara, 255 83
2/Bakara, 260 237
2/Bakara, 267 229
2/Bakara, 282 131, 250
3/Âl-i İmrân, 75 232
3/Âl-i İmrân, 117 32
3/Âl-i İmrân, 133 109
3/Âl-i İmrân, 138 87
3/Âl-i İmrân, 169 140
3/Âl-i İmrân, 169-170 111
3/Âl-i İmrân, 181 80
3/Âl-i İmrân, 110 372
4/Nisâ, 3 77
4/Nisâ, 13-14 116
4/Nisâ, 23 116
4/Nisâ, 24 106, 117
4/Nisâ, 25 114, 115
4/Nisâ, 31 108
4/Nisâ, 34 77
4/Nisâ, 48 97, 175
4/Nisâ, 77 106
4/Nisâ, 92 131
4/Nisâ, 93 97, 174
4/Nisâ, 101 121
4/Nisâ, 115 372
4/Nisâ, 119 241
4/Nisâ, 125 60
4/Nisâ, 157 257
4/Nisâ, 425 85
5/Mâide, 3 77, 121, 149
5/Mâide, 4 309
5/Mâide, 6 121
5/Mâide, 12 82
5/Mâide, 38 184
5/Mâide, 45 107
5/Mâide, 60 272
5/Mâide, 64 85
5/Mâide, 69 188
5/Mâide, 75 182
5/Mâide, 109 319
6/En'âm, 8-9 277
6/En'âm, 9 99
6/En'âm, 38 308
6/En'âm, 103 123
6/En'âm, 125 49
6/En'âm, 130 308
6/En'âm, 145 121
7/Arâf, 11 104
7/Arâf, 27 277
7/Arâf, 34 122
7/Arâf, 107 281
7/Arâf, 127 242
7/Arâf, 143 123, 126, 335
7/Arâf, 155 82, 99
7/Arâf, 156 49
7/Arâf, 172 103, 177
7/Arâf, 206 140
8/Enfâl, 25 134
8/Enfâl, 65 82
8/Enfâl, 68 251
9/Tevbe, 69 281
9/Tevbe, 101 347
9/Tevbe, 103 268
9/Tevbe, 113 252
9/Tevbe, 122 81
11/Hûd, 6 229
11/Hûd, 46 170
11/Hûd, 80 238
12/Yûsuf, 17 188
12/Yûsuf, 20 285
12/Yûsuf, 24 83
12/Yûsuf, 30 286
12/Yûsuf, 31 286, 287
12/Yûsuf, 43 299
12/Yûsuf, 58 285
12/Yûsuf, 82 318
12/Yûsuf, 100 83
13/Ra'd, 5 330
14/İbrâhim, 36 170
15/Mâide, 3 151
16/Nahl, 40 122
16/Nahl, 44 19
16/Nahl, 51 97
16/Nahl, 93 49
16/Nahl, 128 142
17/İsrâ, 1 336
17/İsrâ, 29 77
17/İsrâ, 60 335
17/İsrâ, 74, 75 251
18/Kehf, 22 82
18/Kehf, 50 315
18/Kehf, 82 137
20/Tâhâ, 5 139
20/Tâhâ, 12 151
20/Tâhâ, 52 107
20/Tâhâ, 66 256
20/Tâhâ, 79 49
20/Tâhâ, 121 83, 188
21/Enbiyâ, 17 140
21/Enbiyâ, 35 187
21/Enbiyâ, 37 214
21/Enbiyâ, 63 56
21/Enbiyâ, 87 84
21/Enbiyâ, 89-90 146

- 22/Hacc, 23 211, 280
22/Hacc, 51 343
22/Hacc, 52 258, 259
22/Hacc, 53 259
22/Hacc, 77 48
23/Mu'minûn, 12-16 130
23/Mu'minûn, 28 139
23/Mutaffifin, 15-16 126
23/Neml, 22-25 312
24/Nûr, 2 81
24/Nûr, 13 82
24/Nûr, 31 128, 223
24/Nûr, 33 290
25/Furkân, 7 182
25/Furkân, 45 123
25/Furkân, 77 268
26/Şu'arâ, 32 281
26/Şu'arâ, 128-130 281
27/Neml, 10 281
27/Neml, 16 86, 144, 146, 312
27/Neml, 18 312
27/Neml, 20-21 312
27/Neml, 24 242
28/Kasas, 56 49, 252
30/Rûm, 30 177
30/Rûm, 41 134
30/Rûm, 52 111, 113
32/Secde, 13 49
33/Ahzâb, 9 331
33/Ahzâb, 21 214
33/Ahzâb, 26 92
33/Ahzâb, 53 129
33/Ahzâb, 56 268
34/Sebe, 10 312, 313
35/Fâtur, 1 177, 276
35/Fâtur, 10 139
35/Fâtur, 18 129, 133
35/Fâtur, 19 113
35/Fâtur, 20 113
35/Fâtur, 21 113
35/Fâtur, 22 111, 113
36/Yâsîn, 36 37
37/Sâffât, 89 56
38/Sâd, 41 259
39/Zumer, 30 56
39/Zumer, 42 216
39/Zumer, 67 128
40/Mu'min, 46 111, 131
41/Fussilet, 41-42 149
41/Fussilet, 42 255, 259
41/Fussilet, 42 154
41/Fussilet, 51 280
42/Şûrâ, 11 123, 337
42/Şûrâ, 52 169
43/Zuhruf, 18 218
43/Zuhruf, 61 195
43/Zuhruf, 67 61
43/Zuhruf, 71 280
43/Zuhruf, 84 138, 141
43/Zuhruf, 87 177
44/Duhân, 29 318
45/Câsiye, 24 342
45/Câsiye, 26 129
46/Ahkâf, 15 254
46/Ahkâf, 20 248
47/Muhammed, 11 61
47/Muhammed, 20 296
48/Feth, 29 45, 347
49/Hucurât, 9 181
49/Hucurât, 10 60
50/Kâf, 29 138
50/Kâf, 45 333
52/Tür, 9 92
52/Tür, 30 342
52/Tür, 44 87
52/Tür, 47 132
53/Necm, 14-15 109
53/Necm, 45 37
54/Kamer, 1 46
55/Rahmân, 3-4 218
55/Rahmân, 56 242
56/Vâkâ, 15-23 280
56/Vâkâ, 21 269
56/Vâkâ, 28-33 280
56/Vâkâ, 77-79 304
57/Arâf, 179 84
57/Hadîd, 22 162
58/Mucâdile, 3 131
58/Mucâdile, 7 138
58/Mucâdile, 22 49
59/Haşr, 7 19, 118
59/Haşr, 9 246
63/Munâfikûn, 3 188
65/Talâk, 2 131, 250
68/Kalem, 48 172
68/Kalem, 51 296
70/Meâric, 19-21 214
72/Cinn, 6 242
72/Cinn, 26-27 255
74/Muddessir, 30 82
75/Kiyâme, 7 296
75/Kiyâme, 22-23 126
81/Tekvîr, 23 335
87/Alâ, 6 251
89/Fecr, 17-20 147
93/Duhâ, 6-7 169
93/Duhâ, 6, 7 186
113/Felak, 1-4 256